BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİN!

kitle

YIL 12 KASIM 1985 SAYI: 289

Hangi Sol?

HALKÇI Parti kongresinden bu yana sosyal demokrat kesim yeni gelişmelere sahne oldu. HP'deki yönetim değişikliğiyle birlikte bu partinin SODEP'le birleşmesi yolunda süratli adımlar atıldı ve birleşik bir sosyal demokrat partisinin yaratılması sözden çıkıp birleşme kararları ve belgeleriyle, iki parti yöneticilerinin ortak yurtiçi gezileriyle gerçekleşme sürecine girdi.

Öte yandan, iki yıla yakın zamandır kurulacağı belirtilen ve kurulma hazırlıkları yapılan Demokratik Sol Parti'nin tüzel kişilik kazanması da iyice yakınlaştı. Öyle anlaşılıyor ki, artık Türkiye sosyal demokrasisi birisi büyük diğeri küçük iki yeni sosyal demokrat partinin varlığına ve bu iki parti arasında kaçınılmaz çekişmeye sahne olacak.

SOSYAL DEMOKRATLARIN BİRLİĞİ

CUNTA tarafından şike muhalefet partisi olarak kurdurulan HP içinde yavaş yavaş kristalleşen sosyal demokrat grubun parti içi muhalefette başarı kazanması ve HP'nin atanmış, görevli genel başkanı dahil Çankaya işbirlikçisi olan yöneticileri tasfiye ederek partiye sosyal demokrat politikaları hakim kılması, kuşkusuz ki, olumlu bir gelişmeydi. Gene bu yönetimle birlikte HP'nin, SODEP tarafından öteden beri yapılan birleşme çağrılarına olumlu yanıt vermesi, her iki partinin de birlik yolunda enerjik adımlar atmaları sayesinde ülkedeki sosyal demokrat akımın çok büyük bir bölümünü içerecek büyük ve birleşik bir partinin gerçekleşme aşamasına girmesi mümkün olmuştur.

Sosyal demokrat partiler dünyanın hiçbir yerinde homojen ve monolitik partiler olmadığından, sosyal demokrasi kapsamında yer alan değişik eğilimleri ve kanatları içerecek tek bir sosyal demokrat partinin varolması son derece olağandır. O kadar olağandır ki, DSP, şimdi niçin ayrı bir parti halinde varolduğunu izah edemeyecek durumdadır. Sol kanat sosyal demokratlarının bile büyük bir sosyal demokrat parti içinde yeralmaları mümkünken, öteden beri sağ sosyal demokrat olduğu bilinen ve yeni parti girişimleriyle de aynı görüşlerini ısrarla sürdüren Ecevit'in partisinin siyasi yelpazedeki yeri nedir ve birleşik partiden öze değgin, ideolojik-politik ne gibi farklılığı vardır? Kuşkusuz ki, bu soruların yanıtını vermek, iki yeni sosyal demokrat partiden biri olan DSP'ye düşecektir. Çünkü diğerinden görüş farkına sahip olmadığı halde kendisine yapılan birleşme çağrılarını reddeden, "ben farklıyım" diyen DSP'dir, bu nedenle de nasıl ve hangi noktalarda farklı olduğunu açıklamak ve politikalar içinde bunları kanıtlamak onun görevidir.

Sosyal demokratların birliği, ülkedeki genel güçler dengesi açısından ve demokratik mücadelede sosyal demokrasinin işlev kazanması yönünden bilimsel sosyalistleri ilgilendirse bile, bu sorun bilimsel sosyalist hareketin bir sorunu değildir.

Bu nedenle, bilimsel sosyalist hareket sosyal demokratlar arasında hakemlik ya da katalizörlük yapmak gibi işgüzarlıklara kalkışmaz. İşçi sınıfı politik hareketi kendi bağımsız kimliğini özenle korur, bu bağımsız kimliğini ideolojik-politik ve örgütsel alanda boyuna güçlendirir. *İDEOLOJİK ALANDA*, bilimsel sosyalizm ile sosyal demokrasi arasındaki *NİTEL* farkı kesin ayrım çizgisiyle daima vurgular, *POLİTİK ALANDA* ise sosyal demokrasiye ittifaklar politikası açısından yaklaşır, güncel gelişmeler içinde sosyal demokrasiyi dedikleriyle ve yaptıklarıyla, dedikleriyle ama yapmadıklarıyla, demedikleriyle ama yaptıklarıyla ya da demedikleriyle ve yapmadıklarıyla irdeler.

Sosyal demokrat birlik konusunda burada asıl üzerinde duracağımız nokta HP, şike muhalefet partisiyken Calp başkanlığı döneminde başlayan, HP sosyal demokratlaştıktan sonra gerçek anlamda gündeme giren SODEP-HP birleşmesi ve bu sürecin DSP'yle ilişkileri konusunda Türkiye'de güncel politikada, günlük basında kullanı-

lan bir deyimle ilgili. Bir-iki yazar ve yazı dışında, bütün günlük basın adıgeçen partiler arasındaki birleşme tartışmalarını ya da görüşmelerini *"SOLUN BİRLİĞİ"* terimiyle tanıtıyor.

REJİMİN ÇİZDİĞİ SİYASET SAHNESİ

BU terimin ifade ettiği çarpıklığa daha önce de değinmiştik. Ama deyim son zamanlarda öylesine yaygınlaştı ki, solu sosyal demokrasi diye görmeyen *bazı* yazarlar bile o modadan kendilerini kurtaramaz oldular. Ve sonuçta *SOL* sözcüğü günlük basında, mevcut rejimin egemenlerinin istediği kapsamda ve kavramda kullanılır hale geldi.

Kenan Evren ve şürekâsına göre sol Halkçı Parti'den ibaretti. 6 Kasım seçimleri soytarılığından sonra ise iç ve dış baskılarla SODEP'in ılımlı sosyal demokrasisine de tolerans gösterecek kadar (yumuşak bir sosyal demokrasiyi de) içermeye başladı. Bugün hâlâ da rejime karşı radikal bir demokratik muhalefet yapan, ekonomik-demokratik amaçlı işçi hareketlerini teşvik eden, Cunta'ya karşı açık seçik ve tok sözle konuşan bir sosyal demokrasi mevcut olmadığı için, –kendisini ayrı göstermeye çalışan DSP'nin sosyal demokrasisi de bu icazet sınırları dışına çıkmamaya özen gösterdiğinden– *SOL* terimi sosyal demokrasinin tamamını bile içermemektedir. Evren ve faşizm açısından azami ölçüde tolere edilebilecek sol, bugünkü gibi son derece ehli, evcil ve uysal bir sosyal demokrasidir. Eskaza, sosyal demokrasi demokratik görevini biraz doğru dürüst yapmaya kalkacak olsa, K.Evren açısından çizmeyi aşmış olacaktır. Cunta'nın böyle bir sosyal demokrasiyi sindirmeye gücü yeter mi, sorusu ise şimdilik abestir, zira böyle yürekli demokratlık yapacak bir sosyal demokrasi henüz siyaset sahnesinde mevcut değildir.

Kuşkusuz ki, günlük demokratik basında "solun birliği" teriminden murad edilen kapsam, K.Evren ve çetesinin gördüğü kadar dar ve icazetli sınırlarda değildir. Ama gene de, onların da sık sık tekrarladığı "solun birliği", ılımlısıyla ve sertiyle, ama sadece sosyal demokratları kasteden bir terimdir.

Oysa, bir halk tekerlemesinde de anlatıldığı gibi, adamın biri diğerine "Benim adım Mülayim" demiş de, ötekisi "Sert olsan ne yazar" diye yanıt vermiş. Eğer solu, sosyal demokrasiden ibaret görürsek ve gösterirsek, sosyal demokrasinin solluğu ılımlı (mülayim) değil sert olsa ne yazar. Sosyal demokrasinin solculuğunun nereye kadar gidebileceği kimsenin meçhulü değildir. Keza sosyal demokrasinin faşizme karşı demokratlığının sertliğinin de ne olabileceği pek çok ülkelerin faşizm deneylerinde bizzat yaşanmıştır.

Durum böyleyken, bazı ilerici ve demokrat yazarların da kendilerini modaya kaptırarak "solun birliği" teriminden sosyal demokratların birliğini anlar olmaları, ister istemez sol'u sosyal demokrasiye indirgemekten başka anlama gelmez. Bu ise her şeyden önce, siyaseti mevcut rejimin çizdiği sınırlarda kabul etmekten başka birşey değildir. Kaldı ki, bazı demokrat unsurlar solu sosyal demokrasiyle sınırlamak tutumuna düşerlerken bunu istemeyerek yapıyor da değildir. Onlar sosyal demokrasi dışındaki sol'un, –taşıdığı bunca potansiyele rağmen– siyaset planında şu anda güçsüz ve dağınık olmasına bakıp, solu sosyal demokrasiye indirgemekte beis görmemektedirler.

MERKEZİN SOLUNDA DEĞİL KARŞISINDAYIZ

BÖYLE olunca da "sol" terimi, reformcu sol'la sınırlandırılmış olmaktadır. Oysa şimdiler Türkiye'sinde solun birliğiyle anılan sosyal demokrat solun, uluslararası politik literatürdeki adı "merkez sol"dur; ve adından da anlaşılacağı gibi, merkez'in hemencecik yanıbaşındadır, ya da merkez'in sol kanadını temsil etmektedir. Bu "merkez" denilen şey ise burjuvazinin politik egemenliğidir, yani genel olarak burjuva devletinin kendisidir. Sosyal demokrasi bu "merkez sol" niteliğiyle statükonun devamının savunucusudur. Statüko ise, üretim araçlarının özel mülkiyeti esasına dayanan burjuvazinin egemen sınıf olarak kalması ve dolayısıyla burjuva devletinin –faşist ya da liberal yöntemlerle– bekâsıdır.

Tabu haline getirilmiş olan "müesses" nizam budur. Bir sosyal demokrat parti ne denli "sol" keserse kessin, daima bu müesses nizam içinde kaldığı için ve kaldığı müddetçe, statükocudur, düzen partisidir.

Oysa, gerçek sol müesses nizamı reddeden soldur. Bu nedenle de, kapitalizmi yıkıp sosyalizmi kurmak için mücadele eden bilimsel sosyalist sol başta olmak üzere, gerçek sol, egemen güçler olan emperyalizme ve tekelci sermayeye karşı olan soldur. Yani asıl sol'un sol niteliği antifaşist olmakla sınırlı değildir. Türkiye koşullarında gerçek sol en genel hatlarıyla antiemperyalist, anti-tekel ve antişovenist olan sol'dur. En özlü ifadesiyle Demokratik Halk Devrimi'ni hedefleyen sol'dur. Halk güçlerinin çıkarlarını savunan, Türkiye halklarının ulusal ve sosyal kurtuluşunu amaçlayan sol'dur.

SOLUN SİYASİ POTANSİYELİ

MEVCUT faşist diktatörlüğün sultası altındaki yasal siyaset sahnesinin dışında olan sol güçler, Cunta istemiyor diye, ya da burjuva siyaset yelpazesinde yer almıyorlar diye ortadan kalkmazlar. On binlerce mensubu hapishanelerde de olsa, nice militanı, sempatizanı son derece güç koşullar altında da mücadele etse, onlar Türkiye

(Devamı 13. sayfada)

Sosyal Demokrasi ve Bilimsel Sosyalizm (IX)

Ahmet Kaçmaz

Yazı dizimizin bu sayıda yer alan bölümünde, işçi sınıfının mücadelesiyle sosyal demokrat partilerin iktidardaki ve muhalefetteki konumları arasındaki bağlantının irdelenmesini sürdürüyoruz.

Bir sınıfın partisi, o sınıfın çıkarlarını *SONUNA KADAR SAVUNAN* ve iktidar olduğunda da bunun gereklerini yerine getirebilen partidir. Sınıflı toplumdaki partilerin *VARLIK NEDENLERİ* budur ve sadece budur. İşçi sınıfının çıkarlarını sonuna kadar savunmak ve bunun gereğini yerine getirmek demek, işçinin sömürülmesine son vermek demektir. Bu ise, sömürü sayesinde oluşan *KÂRIN ORTADAN KALDIRILMASINI* gerektirir.

Sosyal demokratları bilimsel sosyalistlerden ayırdeden belli başlı ayraçlardan birisi, millileştirme konusundaki politikalarıdır. İlk dönemlerde işçilerin güvenini ve desteğini kaybetme endişesiyle, sosyal demokrat partiler programlarındaki millileştirme hedeflerini değiştirmeyi göze alamamışlardır. Ancak zaman geçtikçe programlardaki millileştirme bölümleri tedricen yumuşatılmış, millileştirmelerin kapsamı daraltılmıştır. Ve hükümet kurma imkanını ele geçiren sosyal demokrat partiler, kapsamı daraltılmış millileştirmeleri uygulamaya koymaya dahi, –bazı istisnalar dışında– yanaşmamışlardır. Programında geniş kapsamlı bir millileştirme hedefi bulunan Fransız Sosyalist Partisi'nin günümüzdeki icraatı bunun tipik örneklerinden birisidir. Ama en tipik örnek sosyal demokrasinin "anavatanı" sayılan İsveç'tir:

> "İsveç sosyal demokrasisinin 'refah devleti' modelinde, üretim araçlarının sosyal mülkiyeti bir gündem maddesi bile olmamıştır. (İsveç, bu alanda, sosyal demokrasilerin 'aşırı' örnekleri arasındadır.) 1970'in rakamlarıyla, sanayide üretim araçlarının yüzde 86'sı özel mülkiyettedir; % 7'si köylü, tüketici ve benzer kooperatiflerdedir; geri kalan % 7'si ise devlete aittir. Bu devlet sektöründeki tek önemli kaynak olan demir cevheri madenleri de, 1907'nin muhafazakâr hükümetince sosyalleştirilmiştir. 1970 sonrasındaki ekonomik bunalımda sosyal demokratların sosyalleştirmeyi planladığı 'zarardaki' iki sektörü, gemi tersanelerini ve çelik endüstrisini sosyalleştirmek ise, 1976'da işbaşına gelen burjuva hükümetine düşmüştür..." (İ.Cem, Sosyal Demokrasi Nedir, Ne Değildir, s. 150)

İşçi emeğinin sömürüsü sonucu oluşan sermaye ve kâra karşı İsveç sosyal demokratlarının bu politikası son derece öğreticidir. Üstelik millileştirmelere yeterli zaman bulamamak da sözkonusu değildir İsveç sosyal demokratları için. Çünkü 6 yıllık bir kesinti dışında yarım yüzyılı aşan bir süredir iktidardadırlar. Sömürüye böylesine hayırhah davranan, diğer bir deyişle, işçinin sömürüsünün meyvesi olan sermayenin ve kârın varlığını ve geleceğini böylesine güvence altına alan bir iktidar, işçi sınıfının iktidarı olamaz.

SOSYAL DEMOKRASİNİN MUHALEFETİ VE İŞÇİ SINIFI

Sosyal demokrasi zaten bir bakıma *İŞÇİLERİN İKTİDARI İÇİN DEĞİL MUHALEFETİ İÇİN* vardır ve bu konumuyla bir ölçüde işlevlidir. Nitekim gelişkin kapitalist ülkelerde işçiler, durumlarını iyileştiren çeşitli haklar elde ettilerse, bütün bunlar işçi sınıfının *BİR BÜTÜN OLARAK* toplumsal muhalefette iken verdiği mücadeleler sayesinde mümkün olmuştur. Bu sürece sosyal demokratların da katkısı olduğu inkar edilemez.

AMA HEPSİ BU KADAR! Sosyal demokrasi daha ruşeym halinde iken, Bernstein'ın ileri sürdüğü "işçi sınıfındaki göreceli gelişme"nin başlıca saiki, kendisinin de içinden çıktığı Marksist işçi hareketinin verdiği dişe diş muhalefet mücadelesiydi. Bu mücadele, işçi hareketi, komünistler ve sosyal demokratlar şeklinde bölündükten sonra da, her iki kanalda birden devam etti. Daha ilerde sosyal demokrasinin nasıl oluştuğu konusunu incelerken ele alacağımız nedenlerle, o günlerin gelişkin kapitalist ülkelerinin önemli bir bölümünde sendikal hareketin ağırlıklı kısmı sosyal demokrasinin etkinliğinde kaldı. Ve sendikal mücadelenin önceden edinilen geleneği, sosyal demokratların da işçilerin demokratik, ekonomik hakları konusunda radikal tutumlar almalarını zorunlu kıldı. Aksi halde sosyal demokratların, işçi kitlesini peşlerinde götürmeleri mümkün olamazdı.

Ne ki zamanla toplumsal zenginlikler, burjuvazinin gözünden çıkarabileceği miktarların artmasına imkan sağlayacak ölçüde büyüdükçe sosyal demokratların zaten "gereksiz ve fazla" olan radikallikleri de hızla törpülendi. Sosyal demokrasinin zaman içinde nasıl ehlileştiğini, kurulması bu sefer "resmen" ertelenen Demokratik Sol Parti'nin başını çekenler arasında bulunduğu ileri sürülen Haluk Özdalga şöyle özetliyor:

"Bir önceki yüzyılda ortodoks Marksist görüşlerin içinde yoğrularak boy atan sosyal demokrat hareket, XX. yüzyılı başlarında geçirdiği ideolojik dönüşümler sonucunda artık tartışmasız bir reformist kimlik kazanmıştır. Genel geçer bir tarih ve toplum görüşü veya pratik siyasetler üretilmesine yarayan şaşmaz bir kılavuz olarak Marksizm, en azını söylemek gerekirse, ciddi yorum yumuşamalarına uğramıştır. Marksizmden uzaklaşmaya paralel bir başka gelişme, toplumsallaştırma ideolojisinin özellikle 1920'lerde keskin bir profil kazanmasıdır. Sahip olduğu temel motifleri açısından sosyalizmin Marx'dan önceye giden değerlerini de içeren toplumsallaştırma düşüncesinin 1920'lerde birden yoğunluk kazanmasının nedenlerinden biri de herhalde, partinin Marksizmden yavaş yavaş mesafe alışının doğurduğu radikalizm boşluğunu ikame ihtiyacıdır. Aslında bu, sosyal demokrat hareket içinde Marksizmin uğradığı ilk seyrelmedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişmelerle sözkonusu seyrelme, Marksizmin ton verici belirlemesinin tamamen yok olmasıyla sonuçlanacaktır." (Çağdaş Sosyal Demokrasinin Oluşumu, Hil Yayın, s. 148)

Bu süreç ilerledikçe sosyal demokrasi kaçınılmaz olarak sendikal hareketin de gerisinde kalmağa başladı. İşçi hareketi içindeki siyasal bölünmeyle birlikte sendikal bölünme de ortaya çıkmıştı. Komünist partilerinin politikalarını benimseyen sendikalar doğal olarak militan bir mücadeleye angaje oldular ve burjuvaziyle sınıf uzlaşmasından sakınan politikaları kararlılıkla izlediler. İşçi sınıfının ekonomik-demokratik mücadelesinde hep ön safta yer aldılar ve fedakarca mücadele ettiler. Bu durumda sosyal demokratların etkinliğindeki sendikalar da, işçinin desteğini kaybetmemek için radikal taleplerden kolayca vazgeçmekte zorlandılar. Bu nedenledir ki sosyal demokrat partiler kendi denetimlerindeki sendikalardan bile kural olarak hep geri politik bir çizgide olmuşlardır. Bu olgu sosyal demokratlar iktidara geldiklerinde çok daha çarpıcı bir şekilde gün yüzüne çıkar. Öyle ki, pekçok sosyal demokrat hükümet iktidarları döneminde kendi kontrolü altındaki sendikaların tepkilerine maruz kalmışlar, hatta bu sendikalardan kaynaklanan grevlere dahi tanık olmuşlardır. Bu olgu da sosyal demokrasinin işçi sınıfının iktidarı olmadığının somut kanıtıdır. Bu durumda işçilerin, emekçilerin sosyal refahtan aldıkları payın ancak sosyal demokrat iktidarlar sayesinde arttığı iddiası bir kere daha gerçeklere aykırı düşmektedir.

Özetle, gelişkin kapitalist ülkelerin işçileri ne elde ettilerse bunlar, kendilerinin *MUHALEFETTEKİ* siyasi-ekonomik mücadeleleri sayesinde gerçekleşmiştir. Üstelik bunda sosyal demokratların payı abartılmamalıdır. Kazanımlar çoğu zaman sosyal demokrasinin yalpalamalarına, geri çekilmelerine rağmen olmuştur. Gelişkin kapitalist ülkeler arasında öyleleri vardır ki –örneğin Fransa, İtalya, İspanya– bu kazanımlarda sosyal demokratların katkı payı hiç mertebesinde kalmıştır. Kısaca gelişkin kapitalist ülkelerde işçiler, hayat seviyelerini yükselten azımsanmayacak haklar ve kazanımlar elde ettilerse bu, proletaryanın muhalefetteki mücadelesi ile mümkün olmuştur; sosyal demokrat iktidarların bu konudaki katkıları son derece sınırlı kalmıştır ve sosyal demokratlar muhalefette oldukları dönemler için dahi topyekün kazanımların sadece bir bölümü için hak iddia edebilirler.

SOSYAL DEMOKRAT HÜKÜMETLER VE TOPLUMSAL İKTİDAR

Sosyal demokrat partiler seçim kazanıp hükümet kurduklarında –ve hükümetleri uzun süreler işbaşında kalsalar dahi– işçi sınıfının çıkarlarını sonuna kadar savunmuyorlar ve bunun gereklerini yerine getirmiyorlarsa, bir diğer deyişle işçi sınıfının gerçek iktidarını temsil etmiyorlarsa, böylesi hallerde iktidar, sınıf olarak kimin elindedir?

Madem ki gelişkin kapitalist ülkelerde sınıf mücadelesi başlıca iki sınıf, burjuvazi ile proletarya arasında sürmektedir ve madem ki bu iki sınıf arasındaki çelişki antagonisttir ve üstelik sosyal demokrat hükümetler sömürü olgusunu ortadan kaldırmak bir yana onun devamını garanti altına almaktadırlar, o halde sosyal demokratların iktidarında da burjuvazi *TOPLUMSAL İKTİDAR* olma konumunu koruyor demektir. Tabii bu tespitten sosyal demokrat partilerin de, ötekiler gibi birer burjuva partileri oldukları sonucuna varmak düz bir mantık yürütmek olur. Böylesi mekanik yaklaşımlar, sosyal demokratlarla, bilimsel sosyalistlerin tartışmalarına ve ilişkilerine katkı getirmeyeceği gibi, sosyal demokrat partilerin etkinliği altında bulunan, onları destekleyen on milyonlarca işçi için hiç de ikna edici olmaz. İ.Cem:

"Sosyal demokrasinin 'kapitalizmin yedek tercihi' olduğu; başı sıkıştığında zor işlerini yürütmekle kapitalizmin onu görevlendirdiği, çok kimsenin siyasal lügatı için yeterli formüllerdir." (agk, s. 36)

derken bir bakıma haklıdır. Çünkü sosyal demokrasiyi mahkum etmek için basmakalıp "kapitalizmin stepnesi" yakıştırmaları bilimsellikle bağdaşmaz. Üstelik öyle bir "stepne" ki, örneğin İsveç'te kapitalizm arabası 50 küsür yıldır onunla yürüyor!

Evet, "stepne" yakıştırmasına hak verecek olgular da gözlemlenir zaman zaman. Bu tür olgular özellikle kriz dönemlerinde belirginleşir. Burjuvazinin geleneksel partileri muhafazakârlar ve liberaller –teker teker veya birlikte– kriz dalgasının yükselmesi sonucu, çareyi, çalışan yığınların sosyal haklarını budamada bulduklarında, reformcu talepler kitlelerde daha çok yankı uyandırmaya başlar. Dolayısıyla sosyal demokratların oy desteği artar ve yapılan bir genel seçimle sosyal demokratların hükümet kurma imkanı ortaya çıkabilir. Ancak bu gibi durumlarda,

krizin atlatılması sermayeye karşı köklü tedbirlerin alınmasını gerektirdiği halde, sosyal demokratların ideolojik formasyonları ve politik çizgileri böylesine elvermez ve sonuçta bunalımın ceremesi işçilerin, çalışan yığınların sırtına yüklenmiş olur. Böylece sosyal demokratlar kazandıkları oy desteğini kısa zamanda kaybederek, bir genel seçimde iktidardan uzaklaştırılırlar. Gelişkin kapitalist ülkelerde zaman zaman gözlemlenen bu olgudan hareketle sosyal demokrat partileri "stepne" olarak nitelemek, kaba bir benzetme olmaktan ileri gitmez. O zaman burjuvazinin kadir-i mutlak olduğu, geleneksel partileri yanı sıra elinin altında bir de sosyal demokrat parti bulundurduğu, içinde bulunulan toplumsal şartlara göre hangisi işine geliyorsa onu başa getirdiği türünden hüküm yürütmelere varılır. Böylesi "idealist" yaklaşımlarla bilimsel çözümlemelere ulaşılamayacağı aşikârdır.

Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki sosyal demokrat partiler işçi kökenlidirler, işçilerden aldıkları destekle güçlenmektedirler ve bugün dahi güçlerini en başta işçilerden, işçi sınıfının belirli kesimlerinden, bir kısım sendikalardan almaktadırlar. Seçimlerde elde ettikleri oy desteğinde ise işçi oyları tayin edici ağırlık taşır. Bu bakımdan "Batı"nın sosyal demokrat partileri genellikle işçilerin ekonomik-demokratik haklarını savunurlar, burjuvazinin, onun geleneksel partilerinin işçi haklarına yönelttikleri saldırılara karşı direnirler.

Ancak "işçi haklarını savunmak" "işçi" partisi olmaya yeter ama "işçi sınıfının partisi" olmaya yetmez. Bu ikincisi olabilmek için işçi haklarını savunmanın yanısıra *İŞÇİ SINIFININ ÇIKARLARINI SONUNA KADAR SAVUNMAK* ve bunun *SİYASİ* mücadelesini vermek gerekir. Böylesi bir çizgiyi benimseyenler ise, bildiğimiz gibi bilimsel sosyalistlerdir, Marksist-Leninist ideolojiyi kendisine klavuz edinmiş partilerdir. Bu nedenledir ki Marksist-Leninist partiler iktidarı ele geçirdiklerinde proletarya fiilen ve gerçekten iktidara gelmiş olur ve yine bu nedenledir ki sosyal demokratlar hükümet olsalar da —"işçi" partileri sayılmalarına rağmen— işçi sınıfı iktidarı ele geçirmiş olmaz.

İşçi kökenli, işçi destekli ve bu toplumsal konumu nedeniyle "işçi" partisi sayılan bir parti işbaşında... Bu olguyu daha önce değindiğimiz gibi İ.Cem işçi sınıfının toplumda "yönetici bir sınıf haline gelmesi" olarak değerlendiriyor. Gerçekten de görünüşte İ.Cem haklı gibi. Ama bu "görünüş"le yetinmeyip meseleyi kurcaladığımızda açıkça görüyoruz ki burjuvazi toplumda egemen sınıf olma konumunu koruyor. Bu durumda İ.Cem'in yanıldığı aşikâr.

Ancak biliyoruz, bir kısım sosyal demokratlar İ.Cem gibi düşünmüyorlar. Onlara göre sosyal demokratların iktidarı, şu veya bu sınıfın egemen olduğu değil, sınıflar arası dengenin sağlandığı ve korunduğu bir iktidardır. Yani sosyal demokrat hükümet, böyleleri için işçi sınıfına da, sermaye sahiplerine de adil davranan, herkesin hakkını gözeten bir iktidardır.

İ.Cem'in sosyal demokrasinin iktidarında işçi sınıfının yönetici sınıf haline dönüştüğü iddiası, hayatın kendisi tarafından açıkça tekzip edildiği için kolay anlaşılır bir yanılgıdır. Oysa kimi sosyal demokratların, kendi iktidarlarında, iktidarın işçiler ve sermaye sahipleri tarafından paylaşılmakta olduğu savına dayanan yukarıdaki türden iddiaları, biraz daha "kafa bulandırıcı" etkiler yaratmaktadır.

Gerçekten sosyal demokrat hükümetler, ne kadar kısıtlayıcı ve "ileri" tedbirler getirirlerse getirsinler sermayenin ve onun kârının *VARLIĞINA* ilişmeyerek, kapitalist düzenin ve burjuvazinin bekâsını garanti altına alırlar. Ama bu, madalyonun sadece bir yanıdır. Madalyonun öbür yanında ise, sosyal demokratlara iktidar yolunu açan işçiler, çalışan yığınlar, onların özlem ve talepleri yer almaktadır. Bu nedenle sosyal demokrat bir hükümet, bir yandan sermaye sahibi sınıfa güvence sağlarken bir yandan da ekonomik ve sosyal reformlar yaparak, toplumsal desteğini aldığı işçileri, çalışan kitleleri kollar, siyasi etkinliğini pekiştirmek ister. İşte böylesi bir icraat sınıflar arası uzlaşma ve denge demagojilerinin yaygınlık ve geçerlilik kazandığı bir vasatın, sathi bir "kamuoyu"nun oluşmasına yolaçar. Böylesi durumlarda parlamentoda muhalefette bulunan geleneksel burjuva partilerinin, sosyal demokrat hükümetlerce uygulanan ekonomik ve sosyal reform programlarına veryansın etmeleri, sermaye sahiplerinin bu tür uygulamalara amansızca saldırmaları, sıradan işçilerin, çalışan insanların sosyal demokratlara daha bir sahip çıkmaları sonucunu doğurur. Böylece şartların elverişli olduğu ülkelerde ve zamanlarda, bu tür gelişmeler, sosyal demokrat hükümetlerin işçi iktidarları oldukları doğrultusundaki yanılgıları daha yaygınlaştırıp pekiştirir.

SOSYAL DEMOKRASİ VE İŞÇİ ARİSTOKRASİSİ

Bu durumda meselenin özünü, yani proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişkinin antagonist olduğunu, dolayısıyla sosyal demokratlar hükümet olduklarında bu ikisi arasında bir denge tesis edildiğinin bir safsata olmaktan ileri gitmediğini bilmemiz, meselenin ikna edici bir şekilde izahına, tek başına yetmez. Gerçi sosyal demokrasi hükümet olsa da burjuvazi egemen güç olma konumunu dolayısıyla toplumsal iktidarını korur ama sosyal demokrat parti, ne oluşumuyla ne de sınıfsal dayanağı ve destekleriyle bir burjuva partisidir. Aksine önceden de belirttiğimiz gibi bir

işçi partisidir. Öyleyse bu olgunun bir tek açıklaması vardır: İşçilerin içinde öyleleri olmalıdır ki bunların çıkarı burjuvazinin çıkarlarıyla bağdaşsın, böylelerinin istikbali kapitalist düzenin sürmesine bağlı olsun.

Nitekim olan da budur. Daha doğrusu hayata gözlerini açışından beri sosyal demokrasiye "neşv ü nema" veren, onu günümüze kadar getiren ve hâlâ daha yaşatan bu olgudur. II. Enternasyonal'in ilk yalpalamalarıyla beraber bu olguyu keşfetmiş olmanın şerefi de Lenin'e aittir. Konuyu kısaca hatırlatmakta yarar vardır:

Özellikle sermaye ihracı döneminin açılmasıyla birlikte emperyalist metropollere sömürge ve bağımlı ülkelerden başdöndürücü miktarlarda kârlar akmaya başlar. Zaten ülke içinde emek sömürüsü sonucu, egemen sınıfların elinde büyük zenginlikler birikmektedir. Bunlara emperyalist sömürünün sağladıkları da katılınca, metropollerdeki finans kapital oligarşileri, nüfusa kıyasla bu çok küçük azınlıklar, olağanüstü servetlerin sahipleri haline gelirler. Öte yandan işçi sınıfının verdiği mücadele hızla gelişmekte, metropol işçi sınıfları kısa sürelerde büyük mesafeler almaktadırlar. Marx'ın burjuvazi için öngördüğü "meşum akibet" hızla yakınlaşmaktadır. Burjuvazi için proletaryanın iktidar mücadelesinin önünün alınması ölüm kalım meselesi haline gelmektedir. İşte 1. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'nın gelişkin kapitalist ülkelerinde durum aşağı yukarı böyledir.

Proletaryanın siyasi mücadelesinin gelişmesine paralel olarak sendikal mücadele de dev adımlarla ilerlemektedir. Kısa sürede güçlenen sendikalar pekişip kurumlaşırlar.

Öte yandan üretici güçlerin hızlı gelişmesi sonucu fabrikalar da, o döneme kıyasla devasa boyutlara ulaşırlar. Böylesi bir üretim fabrika içinde daha karmaşık bir iş bölümü doğmasına yol açar. Böylece işçi sınıfı içindeki –düz işçi, hünerli işçi, postabaşı, teknisyen, şef, formen vb.– katmanlaşmalar daha bir belirginleşir. Gerçi proletarya toplumdaki diğer sınıflarla kıyaslandığında çok daha homojen, çok daha kollektif davranmaya yatkın, çok daha disiplinli bir sınıftır. Ama üretimdeki gelişmeler sonucu oluşan katmanlaşmalar, proletaryanın homojen sınıf yapısının zedelenebileceği şartları da doğurur. Ve bu olguya iki katlı sömürünün –ülke içindeki emekçilerin sömürüsü, artı, emperyalist sömürü– sağladığı servet birikimi olgusu eklenince sosyal demokrasinin vücut bulmasının objektif şartları ortaya çıkmış olur.

Sendikal mücadelenin başarıyla sürdürülebilmesi için profesyonel sendikacılara ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Ancak sendikalar güçlendiği ölçüde büyük fonları kontrol eder hale gelen sendikacılar bir süreç boyunca kendi şahsi mali durumlarını da güçlendirmenin yolunu bulurlar. Bu sürece paralel olarak, kendi geleceklerini güvence altına almak güdüsüyle davranan profesyonel sendikacılar fabrikalardaki ve işyerlerindeki postabaşı, formen, şef vb. denetçi ve yönetici konumundaki işçilere, elde edilen ekonomik haklardan aslan payını ayırırlar. Böylece bir süreç boyunca sendikal hareketin önemli bir bölümünü kontrol altına alan ve kontrol altında tutan güçlü bir *İŞÇİ ARİSTOKRASİSİ* oluşur. İşte sosyal demokrasi de, bir işçi hareketi olarak bu işçi aristokrasisi üzerinde yükselir.

İşçi aristokrasisine kapitalist üretimin varolduğu hemen her ülkede rastlanır. Ama emperyalist metropollerde, gelişkin kapitalist ülkelerde bulunan işçi aristokrasilerinin konumları, geri ya da gelişmekte olan ülkelerdeki türdeşlerininkinden bir hayli farklıdır. Çünkü gelişkin kapitalist ülkelerin burjuvazileri iki katlı sömürü sonucu ele geçirdikleri toplumsal zenginliklerin bir bölümünün, sendikalar kanalından işçi aristokrasisine aktarılmasına karşı çıkmazlar. Emperyalist sömürü böylesi bir "paylaşımı" mümkün kılar. Böyle olunca da bu iki toplum kesiminin, yani burjuvazi ile işçi aristokrasisinin çıkarları bir bakıma bağdaşmış olur. Özellikle işçi aristokrasisinin varlığı ve bekâsı, burjuvaziye kesinlikle perçinlenir. Çünkü kendi varlığının ve maddi kazanımlarının başlıca kaynağı emperyalist sömürüdür. Emperyalist sömürünün kaynağı ise emperyalizm olgusudur, bu mekanizmaya kumanda eden tekelci burjuvazidir.

Emperyalist sömürüden kendisine ayrılan pay sayesinde işçi aristokrasisi, maddi hayat şartları açısından işçi sınıfının kitlesiyle kıyaslandığında öylesine farklılaşmış, öylesine imtiyazlı hale gelmiştir ki, bu kesim içinde yer alanların sosyalizmden bekleyebilecekleri herhangi bir maddi çıkar kalmamıştır. Olamaz da; çünkü sosyalist ekonominin gelir dağılımı ilkesi olan "herkese emeğine göre" uygulandığında, böylelerinin kapitalist düzendeki mevcut maddi edinimlerini sağlamaları olası değildir.

Burjuvazinin sınıf olarak varlığına son verilmesi, emperyalist sömürünün de bitmesi, sona ermesi demektir. Bunun somut sonucu ise işçi aristokrasisinin mali –ve maddi– kaynağının kurumasıdır. Gelişkin kapitalist ülkelerin sosyal demokratlarının, millileştirme hedeflerini programlarından hemen tamamen çıkarmalarının, pratikte hiç uygulamamalarının, sermayeyi ve kârını sonsuza dek güvence altına almalarının maddi temeli budur.

Emperyalist sömürüden pay almayan kapitalist ülkelerde durum tamamıyla farklıdır. Çünkü bu ülkelerde burjuvazinin elinden çıkarmaya, işçi aristokrasisine aktarmaya razı olacağı, emper-

(Devamı 14. sayfada)

Yalana Dayanan Reagan Politikası ve Bireysel Terör

REAGAN yönetiminin başlattığı gerginlik politikası ve yayılma stratejisi içinde "devlet terörü" gibi, bütün uluslararası ikili ve çok taraflı anlaşmaların yasaklayıp mahkum ettiği eylemler, günden güne ağırlık kazanıyor. Reagan'ın gerek bizzat tırmandırdığı ve gerekse İsrail ve Güney Afrika beyaz azınlık yönetimi gibi yandaşlarıyla yaygınlaştırmaya çalıştığı "devlet terörüne" bundan önceki sayılarımızda değinmiş, konuyu güncel örnekler çerçevesinde ele almıştık.

DEVLET TERÖRİZMİ İŞBAŞINDA

EKİM ayı boyunca, tüm dünyanın gözleri önünde gerçekleşen bir dizi olay, bu en büyük emperyalist devletin, tıpkı İsrail ve Pretoria rejimleri gibi bir "terörist" devlet niteliğinde olduğunu göstermesi bakımından önemliydi.

Hatırlarsak, Tunus'taki FKÖ Merkez Karargâhı'nı, uçaklarını bir ulusun kendine ait bulunan hava sahasına gönderip bombalayan, savaş durumunda bulunmadığı bir ülkeye karşı ve yine savaş ilân etmeksizin hava saldırısında bulunan İsrail'in bu eylemi, bütün dünyada adı konularak lanetlenirken, sadece Reagan yönetimi, bunun "meşru savunma" olduğunu ileri sürmüş ve İsrail'i desteklemiştir. Halbuki İsrail'in başvurduğu bu eylem "devlet teröründen" başka birşey değildi.

Bu olaydan birkaç gün sonra, bu defa Akdeniz'deki ABD askeri gücü, bizzat Reagan'ın özel direktifiyle benzeri bir eylemi gerçekleştiriyor, bir İtalyan gemisinin kaçırılmasıyla ilgili beş Filistinliyi Tunus'a götüren bir Mısır uçağı, ABD 6. Filosu'ndan kalkan uçaklar tarafından yolu kesilerek zorla Sicilya adasına indiriliyordu. ABD bu beş Filistinliyi Amerika'ya götürüp yargılamak niyetindeydi. Bu düpedüz, ABD devleti tarafından girişilmiş hava korsanlığından başka birşey değildi.

ABD dışpolitikası bir yandan "devlet terörünü" sonuna kadar uygulamak, diğer yandan da bunu örtecek politikalar üretmek üzerine kurulmuş bulunmaktadır. Bu kaba ve hukuk dışı eylemlerini savunmak için ABD'nin elinde yalandan ve bu yalana dayalı politikaları kapitalist kamp ülkelerine ilkel bir antikomünizmle birleştirip yaymaktan başka araç bulunmamaktadır. TV, radyo ve basın tekelleri aracılığıyla kapitalist dünyada yaşayan milyonlarca insanın beynine, ABD politikaları, hem de terörizme ve aynı zamanda komünizme karşı haklı bir savunma eylemi biçiminde şırınga edilmektedir. Amerikan yönetiminin işlediği suçlardan bu propaganda çerçevesinde hiç sözedilmezken, bir gemi kaçırma girişimi veya ABD askeri güçlerine karşı dünyanın herhangi bir yerinde girişilmiş bir sabotaj haberi manşetlerden ve TV haberlerinin birinci sırasından haftalar boyu düşmemektedir. Bu konuda kapitalist dünyada yaşayan milyonlar tam bir yalan bombardımanı altında yaşamaktadırlar.

ANTİ-KOMÜNİST ANTİ-SOVYETİK KAMPANYA

BU yoğun propaganda faaliyetinde başlıca iki yalan, ötekilerden mutlaka ayırdedilmelidir ki Reagan'ın başvurduğu "devlet terörünün" tamamen tek yanlı bir uygulama olduğu anlaşılabilsin. Yalanlardan biri, Amerika'nın emperyalist çıkarlarına yönelik her hangi bir eylemin şu veya bu yoldan "terörizm" olduğunun varsayılmasıdır. İlerici-antiemperyalist bütün sınıfsal hareketler ve ulusal hareketler ABD'nin "terörcü güçler" olarak tanımladığı kategori içinde gösterilmektedirler. Başvurulan bir diğer yalan da, gerçekten terörist olan bazı hareketlerin ve bunların başvurduğu kanlı eylemlerin komünizme maledilmesi, "komünist ülkelerin" ve kapitalist ülkelerdeki komünist partilerin bu terörden sorumlu sayılmaları yalanıdır. Çoktan iflas etmiş olması gereken bir yutturmaca işte bu yoğun propaganda sayesinde ayakta tutulmaya çalışılmakta, bundan barışa ve sosyalist sisteme karşı yürütülen savaşta yararlanılmak istenmektedir.

Sosyalist ülkelerin terörle uzak yakın bir ilişki içinde bulunmadıkları bilinmektedir. Bunun bilinmesi değil, bir propaganda uygulaması olarak boşa çıkarılmasıdır asıl önemli olan. İlk proleter devrimini ve bu devrimin öncüsü Partiyi de Batılıların propagandası "terörist" diye tanımlıyordu ve devrimin önderi Lenin "bu söylediklerine kendileri de inanmıyorlar" diyerek, bir yalanın, bilinerek ve ısrarla kullanılmakta olduğuna dikkati çekiyordu. Sözgelimi acemice bir senaryoyla Ağca olayının arkasında komünist parmağı arayanlar bu yaptıklarının yalan olduğunu pekâlâ bilmekte, fakat yaydıkları bu yalanlarla şartlandırdıkları milyonlarca insanı kölece bir bağımlılık içinde tutabileceklerini, antikomünist politikalarını güçlendireceklerini ve sosyalizmin itibarının yaygınlaşmasını önleyebileceklerini hesap etmektedirler.

Şimdi, yazı dizimiz kapsamında, küçük burjuva maceracılığı hakkındaki bilimsel sosyalist tespitleri özetleyelim.

BİREYSEL TERÖR

GERÇEKTEN terörist olup bireysel yöntemlerle savaşan "sol" grupların uyguladıkları ve ABD propagandası tarafından "komünist terör" olarak takdim edilen şeyle Marksizmin "devrimci şiddet" anlayışı arasında en küçük bir benzerlik bulunmadığı bundan önceki yazımızda belirtilmişti. Küçük burjuva radikalizminden ve tekelci kapitalizme karşı orta katmanların başkaldırısından kaynaklanan "sol" terörizmle işçi hareketinin bugün her hangi bir bağı bulunmamaktadır. Ancak işçi hareketi tarihinde sınıf mücadelesinin ve sosyal politik devrim süreçlerinin şiddete ilişkin gerçeğinin doğru olarak kavranmadığı belli bir tarihsel dönemdeki belli hareketlerin varlığında sözedilebilir. İşçi sınıfının, bir yandan mücadele pratiğinin gelişip zenginleşmekte, yani henüz siyasi örgütlenmesi ve ideolojik görüşleriyle işçi sınıfının kendini öteki toplumsal muhalefet unsurlarından ayırıp belirlemekte olduğu ve sorunlarını bu yüzden sürekli tartışmakta bulunduğu zamanda, işçi hareketinin siyasi saflarında Marksizm dışı şiddet anlayışını temsil edenler bulunmuştur.

Kapitalist toplumda işçi hareketi saflarına dışardan ve her gün yeniden ve yeniden "yabancı" unsurların katılmakta bulunduğu ve çoğunluğu tekelci kapitalizm şartlarında hızla yıkıma sürüklenmekte olan küçük burjuva orta katmanlar cephesinden gelen bu "yeni" unsurların kendi edinilmiş önyargılarını da beraberinde getirmeleri gerçeği, işçi hareketi saflarındaki yanlış "terör" anlayışının açıklamasını oluşturur. Çekingenlikleri, istikrarsız tutumları , yanlış hedefler seçmek, sabırdan yoksun bulunmak ve maceraya yatkın olmak gibi karakteristik özellikleriyle bu unsurların verdikleri zararın bertaraf edilmesi ve işçi sınıfının karakteriyle donatılmaları her ülkede işçi sınıfı hareketinin az veya çok belli bir emek sarfetmesine, belirli bir mücadele sürecinden geçerek gerektiği kadar deney biriktirmesini sağlayacak zamana malolmaktadır. İşçi sınıfı biliminin "tek bir yanına takılıp kalmaya, bu tek yanlılığı teori katına çıkarmaya" yatkın olan bu unsurların bir bölümü, Marksizmi bir bütün olarak değil de, biri öbürünü dışlayan zıtlıklar olarak kavramaları ve buradan "şiddet teorisini" alarak kendi sınıfsal önyargılarıyla kaynaştırıp salt şiddetten ibaret bir teori oluşturmalarıyla, küçük burjuva terörizminin işçi hareketi içindeki uzantıları olmuşlardır. Geçmişte bunlara karşı verilen ideolojik mücadele, işçi sınıfının "sol"-terörizm ideolojisine karşı bugün verdiği mücadelenin temelini teşkil etmiştir.

ŞİDDET TAPINCI

İŞÇİ sınıfı saflarındaki şiddeti kutsayan eğilimler, işçi hareketi yeteri kadar deney ve bu deneylerin özümsenmesi olarak teorik bilgi birikimine sahip değilken, şüphesiz bugünkünden çok daha fazlaydı. Bu tür eğilimler devrimci mücadele ve muzaffer devrimin korunması bakımından büyük tehlike oluşturmuşlardır. Uluslararası devrimin "çıkarlarını Rus devriminin hızlandırılmasında" gören ve "barış yoluyla asla ulaşılmayacak" hedefler ileri süren "Avantüristler" Lenin'in bunlara karşı başlattığı ve onların "Marksizme taban tabana zıt" görüşlerini açığa çıkardığı ideolojik mücadele sonucu etkisiz bırakılabilmişlerdir. Parti'nin 15. Kongresi'nde bir paragrafla "Devrimin iç güçlerine hiç bir zaman inanç ve güven duymamış ve dünya devriminin gecikmesi karşısında ümitsizliğe kapılmış, sınıf güçlerinin Marksist analizinden 'ultra sol' kendini aldatmacaya ve 'devrimci' maceracılığa kaymış, kısmi kapitalist stabilizasyon olgusunu reddederek darbeciliğe yönelmiş" unsurlar olarak tanımlanan bu tür eğilimlere daha sonraki yıllarda da işçi sınıfı politik hareketleri içinde rastlanmış, ancak kararlı bir ideolojik mücadele sonucu bu görüşler mahkum edilmiş ve giderek işçi hareketi içinde kesin yenilgiye uğratılmışlardır.

Günümüzde "Sol" hüviyetine bürünerek, işçi sınıfının tamamen dışında ve küçük burjuva sınıf kökenli hareketler olarak sürmekte olan bu eğilimi, tekelci kapitalizm şartlarında orta katmanlara özgü tipik tepkisel başkaldırısı olarak nitelendirmek mümkündür. Yarınki ekonomik durumu bugünden belli olmayan bir istikrarsızlık içinde yaşayan ve tekelleşme süreci tarafından yoksullaşmaları hızlandırılan orta katmanların bir bölümü "sol" terörizmin beslendiği insan kaynağını teşkil etmektedir. İşsiz gençlerden, öğrencilerden, lumpenlerden, bireysel bütün hesapları altüst olmuş deklase unsurlardan oluşan bu hareketlerin Marksizmden etkilenmelerinin ölçüsü ne olursa olsun, temel görüşleri ve eğilimleri hep aynı kalmıştır.

Orta katmanların tekelci kapitalizme karşı tepkilerini örgütlemeye çalışan bireysel terörist hareketlerin başlıca istismar alanı, yaygın bir umutsuzluğa ve karamsarlığa sürüklenmekte olan orta katmanlar kitlesinin bireysel olarak yıkıma uğramış unsurlarıdır. Yine bireysel terörizm, her hangi bir sınıfsal kitle veya katman hareketini değil, bunların tek tek mensupları olarak bireyleri örgütlemektedir. Örgütlülüğü, örgütlenmesinin bireysel karakterini gizleyememektedir.

Bireysel terör, mücadelesini de bireyler olarak örgütlediği insanların bireysel yetenekleri üzerine inşa ederek yürütür. Her hangi bir durumda mücadelesinin "başarısı" veya yenilgisi, bireylerin şu veya bu durumuna

bağlıdır. Bu nedenle bireysel terörün "zaferi" hiçbir zaman her hangi bir toplumsal sınıf ve katmanın zaferi olmamıştır, yenilgisi de herhangi bir sınıfın yenilgisi değildir. Kazanan da, kaybeden de bireylerden ibarettir. Kazanılan ve kaybedilen ise hiç bir zaman, belli bir siyasal programın hedefler manzumesi değil, üstlenilmiş herhangi bir, çoğu zaman siyasal olmayan, tekil görevdir.

ARAÇ DEĞİL, AMAÇ OLAN TERÖR

BİREYLERİ üreten katmanların sürekli varolması anlamında bireysel terör hareketlerinin de sürekliliğinden sözedilebilir, ancak bir sınıf hareketi devamlılığında süreklilikten sözedilemez. Yakalanan, işi bırakan veya ölen bireyin yerini bir başkası, ortadan kalkan bir grubun yerini bir diğeri alır. Bireysel terörün herhangi bir stratejik hedefi bulunmamaktadır; durumu her halukârda kendi iradesi dışındaki faktörlerce tayin edilmektedir; umutsuzluğun ve karamsarlığın yaygınlığına bağlı olarak kabarıp sönmektedir; bireysel iradeye dayandırılmış eylemlerden ibaret olduğu için iradesizleştirilmiş bireylerden ve silahlı şeflikten başka bir hiyerarşi oluşturamamaktadır.

Bireysel teröre kaynaklık eden temel görüşleri ideoloji kapsamında ele alsak bile kendi içinde tutarlı bir ideolojiden çok, karmakarışık, eklektik kavramlar yığınından sözetmek daha doğru olur. Akademik çabalarla da beslenen ve yaşanılan toplumun derin bir analizinden çok günümüzde işçi sınıfının "devrim yapacak niyetten saptığı ve güçten düştüğü" gibi bir safsataya istinad etmektedir. Marksizmden de etkileniyormuş izlenimi verse bile bireysel terör, görüşlerini daha çok burjuva ideolojisinden almakta, toplumsal anlayışını burjuva ideologlarının etüdlerine dayandırmaktadır. Bir bakıma bireysel terör, burjuvaziden aldığı düşünsel silahlarla burjuva düzenine karşı savaşmaktadır.

GÜNCEL TALEPLERİ İNKÂR

BİREYSEL teröre kaynaklık eden ideoloji, özellikle iktisadi kriz dönemlerinde en geniş yığınların huzursuzluk ve tepkilerinin arttığı zamanlarda, arkasında orta katmanların bir bölümünü sürükleyecek kadar bir kitleselliğe ulaşabilir. Ancak ne kadar kitleselleşse de peşin yenilgiye mahkum bir noktadan hareket ettiği için, toplumsal kurtuluş umutlarını kendi mihverine çekemez. Kitleleri sürükleyecek bir biyasal kaldıraç, yapay sloganları aşan bir politik program, bireysel terörün sorunları değildir. Bireysel terör devrim lafazanlığıyla kitlelerin güncel taleplerini önemsemez. İşsizlik-pahalılık vb. gibi sloganlara zaman zaman sahip çıkmağa kalkıştığında da, bunlara kendi terörist yöntemlerine bir araç gibi bakar. Çünkü terör onda bir araç olmaktan çıkmış, bir amaç haline gelmiştir. Böyle olunca da, güncel talepler terörün amacı haline getirilir.

Bireysel terörizmin toplumsallık ifade eden bir "özgürlük" talebi olduğu da söylenemez. Tarihin ve tarihi yazacak olan sınıfların bugünkü ileri amaçları hakkında bireysel terörün somut bir bilgisi de yoktur. Soyut bir "özgür olma" talebiyle kendini sınırlandırmış bulunan bireysel terör, tarihin dikkat merkezini oluşturan toplumsal servetlerin daha adil paylaşımı ve bu paylaşımı belirleyen mülkiyet ilişkilerinin değiştirilmesi gibi temel sorunlarla ilgilenmez. Aklına gündelik hayat sürecinin olanaklarını getirmeden saf bir toplumsal devrim rüyası peşinde koşan, günübirlik ve biri öbürünün tekrarı gibi görünen can sıkıcı politik mücadeleyi küçümseyen, "ya hep–ya hiç" mantığıyla yürüyüp, "hep"i elde edemeyeceğini kısa zamanda görünce kitleleri suçlayan, varolandan hareket etmek lüzumunu duymayan, bazan da sosyalizmi bir "ufuk" olarak seçip heyecanlarını taze tutan ama kendi kafasında oluşturduğu soyut modelleri aşıp sosyalizm gerçeğini dahi göremeyen; böylece gerek ülkesinde adına politika güttüğü her hangi bir sınıfın bulunmayışı, gerekse hareketinin enternasyonalist olmaması nedeniyle her türlü nesnel denetim ve değerlendirmenin dışında kalarak sınırsız bir sorumsuzluk hakkına kavuşan; kısaca kendisi hakkındaki hükmü de pek ciddi olmayan bireysel terör bu yolla kitleleri kazanamadığını gördükçe, devrimi de kazanmak umudunu yitirip, meseleyi hepten küçük gruplar ile düşman ordu arasındaki savaşa indirger.

Pratik eylemlerinden birisinde başarıya ulaşması, yani isteklerinin burjuvazi tarafından karşılanması, bütün amaçlarının bir anda ortadan kalkması sonucunu doğrurur. Yenilgi ise bireysel terörün sonu gelmeyen başka ve çok boyutlu başka yenilgilerinin başlangıcını oluşturur.

Pratiği ve giderek teorisi, şiddeti herşeyin anası olarak görmekten ibaret olan bireysel terörizmin inanç boyutu, Marksizme duyduğu hayranlığın ölçüsü ne olursa olsun, felsefi idealizmden beslenir. Siyasi yenilgi dönemlerinin işçi sınıfı hareketleri, yenilginin yarattığı olumsuzluklar ne olursa olsun, mücadele ne kadar yenilgiye uğrarsa uğrasın, sonuçta yaşama biçimini asla değiştirmeksizin "yeni" şartlara adaptasyonu başarır. Zaten işçi hareketinin "değişmesi" demek onun işçi hareketi olmaktan çıkması anlamına gelir. Halbuki bireysel terör hareketleri için şartlarla birlikte hayatın ve yönelimlerin değişmesi kolaylığı mümkündür. Atılganlığın yerini pasifizmin, ateizmin yerini dindarlığın, başkaldırının yerini boyuneği-

şin, cesaretin yerini korkunun alması çok doğaldır. Egemen düzene ya da daha doğrusu düzenin egemenliğine tepkisel bir başkaldırının bireysel bir yansıması olduğu için, içinde yer alan tek tek bireylerin psikolojileri, tutumları bireysel terör eğilimlerini ve hareketin bütünlüğünü son derece fazla etkiler.

YENİLGİ DÖNEMLERİNDE

BİREYSEL terör hareketi, bu kez siyasi yenilgi dönemlerinin bireysel psikolojisi nedeniyle, yani siyasi birey faktörüne bağlı olarak çözülme sürecine girer. Terörist küçük burjuva hareketlerindeki bu çözülmenin kendini açığa vurması ise pratik hayatta çok renkli ve zengin biçimlere bürünerek gerçekleşir.

Siyasi yenilgi dönemlerinde küçük burjuva orta katmanların ve bunlar arasındaki terörist "sol" hareketlerin "ricat" hareketini rasyonalize eden felsefi idealizmdir ve bu felsefenin yaygınlaşmasının da bu gibi dönemlerde ortaya çıkışı rastlantı değildir. Felsefi idealizm "her şeyi yeni baştan keşfederek" yenilgiyi "zafere" dönüştürmeye çalışır ve bu idealizmi üretecek aydını sol-terörizmi üretmiş olan sınıfsal köken zaten fazlasıyla üretmiş bulunur. Bu aydınlar aracılığıyla, onların gözlemlediği zaman dilimi içinde hayatı değiştirmeyi başaramamış olan Marksizmin bu defa kendisi değiştirilerek yeni "klavuzlar" bulunur ve böylece, işçi hareketiyle, sözde de olsa kurulmuş olan bütün duygusal bağlar son bulmuş olur.

Küçük burjuvazinin sözünü ettiğimiz bu kesimlerinin siyasi yenilgi dönemlerindeki korkaklığını, aynı şey demek olan terör eğilimi tamamlar. Bireysel terör tam da siyasi umutların ve çıkış imkanlarının tükenir göründüğü maddi toplumsal koşullara bu nedenle denk düşer. Ancak devrimci hareketin yükselmekte olduğu dönemlerden farklı olarak, kitlelerin bilinçli veya bilinçsiz, geri çekilmekte oldukları dönemlerde, bireysel terör kendi devrimci heyecanlarıyla kitlelerin heyecansız durumu arasındaki "büyük farkı" gösteren önemli bir kanıt yakalamış olur. Bu izi sürmeye başladıktan sonra, son bağlılık alametlerini de geride bırakarak ortada şiddet hayranlığından başka bir şeyin gözükmediği noktaya varılır, ki bu noktada hareketi "sol" mudur, yoksa sağ mıdır diye ayırdetmek oldukça güçleşir. Şiddet uygulamaktan duydukları tatmin ve benimsedikleri cezalandırma yöntemleri açısından zaten sağ-sol ayrımı önemini yitirir. Öyle ki, terörizmin bu şekli ile emperyalizmin gizli servislerinin eylemleri arasında seçilen hedefler, güdülen amaçlar ve elde edilen sonuçlar bakımından nahoş benzerlikler bile görülebilir.

"Sol" terörizme ulusal kurtuluş hareketleri içinde yer alan veya aynı ideolojik motiflerden hareket eden kimi gruplar arasında da rastlanmaktadır. O kadar ki, ulusal kurtuluş, silahlı mücadele aşamasına ulaşmış olsa bile bu terörist grupları mücadelenin bütünü içinden ayırdetmek, bunların aşırı milliyetçilik güden ve terörden başka yöntemleri bulunmayan gruplar olduğunu görmek mümkündür. Ulusal hedefleri gerçekte bulunsa bile bu türden hareketler "terörizmden" başka birşey değildirler.

İster kendini siyasi bir güç olarak ortaya koymuş, mücadelesinde bireysel terör eylemlerinden başka amaçları da kullanıyor bulunsunlar, bireysel terör genellemesi içine alabileceğimiz hareketlerin işçi sınıfı mücadelesiyle ve proletarya enternasyonalizmiyle her hangi bir ilişkileri mevcut değildir. Bunların zaman zaman ABD'ye ve onun en gerici müttefiklerine ait hedeflere yöneltiikleri saldırılar bile, istisnasız başta kendi halkları aleyhine dönmekte, emperyalizmin işine yarayabilmektedir.

BİREYSEL TERÖR EMPERYALİZME YARIYOR

İŞTE, ABD yönetimlerinin geleneksel yaklaşımı olan ve Reagan tarafından en ileri doza vardırılarak kullanılan ve arkasında sosyalist ülkelerin ve komünistlerin bulunduğu suçlaması yapılan terör hareketleri bunlardır. Bunlar gerçekten terörist hareketlerdir ama ABD politikaları bakımından ilerici-antiemperyalist hareketlerle ve işçi sınıfı hareketi ile aynı kefeye konularak tartılmaktadırlar. Yanlışlığı apaçık olan bu terör hareketlerine karşılık, haksızlığı daha da apaçık olan ABD "devlet terörü" bu dünya jandarmasının "kendini savunması" gibi gösterilebilmektedir. ABD'nin sıkça başvurduğu terörizm, "sol" terörizm değil, bunun da yarattığı fırsatları kullanarak ama asıl hedef olarak halkları cezalandırmayı ve önüne çıkan her fırsattan dünya barışına karşı saldırı imkanları elde etmeyi hedef almıştır. Başka bir deyimle, ABD'nin devlet terörü, "teröre karşı terör" masumluğunda(!) değildir.

Reagan politikalarıyla bulandırılan suda hâlâ daha büyük balıklar avlanabilmektedir. Kitleler, Filistin halkının, İrlanda'nın, Polisario'nun, Namibia halkının, Salvador'da solun, topyekün Nikaragua'nın ve hatta Güney Afrika'da siyahların ve işçi sınıfının apaçık haklılığı olan mücadelelerini birer "terör", bu arada bireysel terörü de komünist terör olarak gösteren ABD propagandası ve güdümlendirmesi altında şaşkına dönmekte, en azından tarafsızlaştırılmaktadırlar.

Bireysel terörizmin Amerikan devlet terörüne bahane olarak kullanılması ve antikomünist amaçlar için değerlendirilmesi salt Reagan yönetiminin kendi devlet politikası olarak kalma-

(Devamı 14. sayfada)

Kitleler Henüz Politikanın Dışındadırlar

SİYASİ mücadelemizin başlıca sorunlarından birisi de, kitlelerin bugün içinde bulundukları karamsarlık hali ve politikanın dışında ve uzağında olmaları keyfiyetidir. Önümüze koyduğumuz hedeflere ulaşmak için verdiğimiz her türlü uğraşın başarılı olabilmesi son tahlilde kitlelerin durumuna bağlı kalmaktadır. Doğaldır ki, siyasi mücadelede kitlelerin objektif durumunu hesaba katmayan öngörüler havada kalmaya mahkum birer ütopya olmaktan ileri gidemezler.

Türkiye'deki depolitizasyonun vardığı boyutları kavramak bakımından, kitleleri siyasette seyirci tutabilmek için en büyük çabayı göstermiş burjuva siyasi temsilcilerinin bugünkü "şikayetlerine" kulak vermek bile yeterlidir. Demirel ve Cindoruk gibi, burjuvazinin sağcı politikacıları "halkın davaya henüz sahip çıkmadığından" sık sık dem vurmakta, "halkın korkuyu üstünden atamadığından" yakınmaktadırlar. DYP miting ve toplantılarına gösterilen "sönük ilgiden" şekvacıdırlar.

SODEP yöneticilerinin yakınmaları da aynı merkezdedir. Onlar da "il ve ilçe binalarının kapalı kalmasından", yönetimlerinin çalışmamasından, miting ve toplantılarına kitlelerin akın akın koşmamasından yakınmaktadırlar.

HP ve MDP için, bu konuda söylenecek pek fazla birşey bulunmuyor. Kurulacağı bir kez daha açıklanmış bulunan DSP'nin, "harekete geçmiş kitleler tarafından kurulmakta olduğu" iddiasına, gazetelere yansıyan birkaç okuyucu mektubundan ve "tek" kişinin bu mealdeki açıklamalarından başka kanıt bulmak mümkün değildir.

Burjuva siyasi hareketleri açısından bu olan durumun komünist ve devrimci hareketler bakımından başka türlü olduğunu söylemek imkansızdır. Çok ağır baskılar altında ve gizlilik koşullarında siyasi mücadele vermekte olanlar çok iyi bilirler ki, sınırlı amaç ve imkanlarla ve bin bir zorlukla savaşarak ulaşabildikleri kitlelerin siyasete ve siyasi mücadeleye duyduğu ilgi son derece zayıftır ve zaten "iğneyle kuyu kazmak" demek olan bu tür mücadele, yığınların politikadan uzak durmaları nedeniyle daha da zordur.

Halk yığınlarının bu ölçüde politika dışı kalmışlıklarının elbette çok çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Kökeni Osmanlı toplumunun derinliklerine kadar geriye giden pekçok kültürel ve yapısal neden gösterilebilir. Kimi nedenleri burjuva demokrasisinin oluşum süreçlerinde ve siyasal demokrasinin kökleşmemiş olmasında bulmak mümkündür. Bu nedenler arasında 12 Eylül öncesindeki faşist sokak terörünün ve 12 Eylül'den beri bütün şiddetiyle yürürlükte olan devlet terörünün özel bir yeri vardır.

Olaya geniş boyuttan bakarak bugünkü antifaşist mücadelede işe yarar sonuçlar çıkarmaya çalışmak, siyasi mücadeleyi yığınlar arasında yaygınlaştırmanın en etkili araç ve yöntemlerini geliştirmek somut siyasal görevlerimizdendir. Kitleler içinde örgütlü siyasi mücadele vermekte olan insanlar olarak, gerektiğinde "politika nedir?" sorusundan bir kere daha başlayarak işe koyulmamız gerekir.

POLİTİKA NEDEN BU KADAR ÖNEMLİDİR?

GÜNDELİK ekonomik faaliyetlerinde kurdukları ilişkiler tarafından belirlenmiş bilinçleri, insanların kendi yaşamsal çıkarlarıyla politika arasındaki ilişkiyi kurmalarına çoğu zaman kafi gelmemektedir. Çünkü politika üretim ilişkileri ve tüketim alanı dışında bir başka alanda gerçekleşen, dar bir elitin profesyonel ya da yarı profesyonel bir faaliyetiymiş gibi gözükmektedir. Burjuva siyasi geleneği ve siyasal örgütlenme biçimi, gerçekten de yığınları olayın dışında gören ve tutan yaklaşımıyla politikayı "meslekleştirmiş", onu toplumsal hayatın çok "özel" bir alanı olarak soyutlamıştır. Burjuva siyaset geleneği ve siyasi devlet örgütlenmesi açısından bakıldığında politikanın bir hakim sınıf imtiyazı olma özelliği ve kitlelerin depolitizasyonu her kapitalist toplum için bir veri teşkil etmektedir.

Hakim sınıfların politikayı kitlelerden uzak tutmasının ve gerektiğinde de yasaklamasının apaçık anlaşılır nedenleri mevcuttur. Somut çıkarlar etrafında dönen toplumsal yaşamın kendisi bizatihi sınıf mücadelesidir ve bu mücadelenin odak noktasını "siyasal iktidar" olgusu oluşturmaktadır. Bireysel ve toplumsal yaşama ilişkin her şey, siyasi iktidar olgusuna doğrudan veya dolaylı bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Toplumsal gerçek, ekonomik, sosyal, kültürel vb. gibi ne ise siyasi iktidar da odur. Ne var ki, aradaki dolaysız ilişki, gündelik yaşamdan çıkan sıradan bilinç tarafından kavranamaz. Çünkü, toplumsal yaşamın binlerce yıllık evrimi içinde ekonomik faaliyetin mülkiyet temeli, rafine bir soyutlamadan geçerek hukuki bir ifadeye ve bireysel ilişkiler alanından çıkarak ideolojik biçimine yükselir. Devlet iktidarı aracılığıyla en yüksek siyasi ifadesini bulan bu ideoloji, bu kez sanki önceliksiz bir veriymiş gibi kendini sunarak egemen düşünme biçimi ve aynı zamanda hem herkesin ve hem de hiç kimsenin iradesiymiş kılığına girer.

Egemen sınıfların böyle veriyle iktifa edip kapitalist sömürüyü huzur içinde sürdürmeleri mümkün değildir. Devlet iktida-

rının politik içyüzü ve sınıfsal niteliği, belki sıradan bilincin kavrayamayacağı bir örtü altındadır ama, insanların kapitalist toplumdaki ekonomik faaliyet içinde gündelik kavgaları, yani sınıf mücadelesinin en alt biçimleri, bu mücadelenin daha gelişkin biçimlerinin öğrenilmesini de hazırlar ve yığınları her geçen gün politikaya biraz daha yakınlaştırır. Egemen sınıfları en çok korkutan ve yığınları politikadan uzak tutmak için bir dizi tedbir almaya sürükleyen de budur.

YIĞINLARI APOLİTİK TUTMANIN ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

EGEMEN sınıflar, siyasi iktidara sahip olmanın imkan ve avantajlarını sonuna kadar kullanarak halk kitlelerini politikadan uzaklaştırmak, hatta soğutmak ve korkutmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu amaç için muazzam kaynakları göz kırpmadan seferber etmekte, spordan sinemaya, sanattan dine kadar her şeyi bu amaca varmanın birer aracı olarak kullanmaktadırlar. Buna imkan veren araçların başında, özellikle de bilimsel ve teknolojik devrimin sonuçlarının büyük oranda aktarıldığı alanlardan biri olan kitle iletişim araçları gelmektedir. Radyo, TV, sinema, video, basın ve bilumum yayın dünyası, bilhassa da bunların tekelleşmesi oranında hakim sınıfların kontrolünde ve onların amaçlarına uygun bir işlev görmektedirler.

● Kitle haberleşme araçlarıyla insanların bilinci akıl almaz oranda güdükleştirilmektedir. Bireyin dünyaya açılan penceresini elinde tutan hakim sınıflar, ondaki gelişme eğilimine bu araçlarla yön verebilmekte, bunu yaparken yavaş yavaş kendi ideolojik seçişlerini bireyin bilincine veya bilinç altına enjekte edebilmektedirler. Bireysel açıdan buna sırt çevirmenin veya bunu aşmanın imkanı da yoktur. Önüne gelen metalar aracılığıyla bireyin hakim sınıf endoktrinasyonundan aldığı şey, sonuçta yine kendisinin en kaba ihtiyaçlarıdır. Ancak burjuvazinin hayattan seçip kullandığı ve hayatın kendini oluşturan ögeleri, oluşumları ve bağlantıları açısından asıl ait bulundukları "sebebe" değil, bireyin kendi sıradan bilinciyle bulup çıkarabildiği zahiri sebeplere bağlanarak, bizzat bireyin kendisi doğrulanmakta, böylece onun mevcut sıradan bilinci "haklı" gösterilip pekiştirilmektedir. Çocuğunu açlıktan satan ana vicdansız, evden kaçan çocuk haylaz, parası bol olan zengin sağlıksız ve mutsuz, hapisteki insan suçunun bedelini ödeyen bir haketmiş, kendisini satan kadın ahlâksız, fakir olan beceriksiz, birileri vatan millet düşmanı ve birileri de has vatandaş olup çıkmaktadırlar.

Böyle bir çerçevede kavramlar ve değerler, miras yoluyla intikal ettikleri biçimlerini korumakta, dünyanın ve dolayısıyla bunların da değişebilir oldukları ihtimali dışarıda kalmaktadır. Bu bilinç temeli üstüne kurulan mülkiyet ideolojisini burjuvazi, kendine ait olmayan birşeymiş gibi, bütün toplumla birlikte bölüşüp savunmaktadır.

Bunun kültürel ve sanatsal ürünlerini ve insan psikolojisi üzerine kılı kırk yaran bilgisini Batı'nın gelişkin kapitalist ülkeleri, özellikle de ABD, bütün kapitalist ülkeler için üretip pazarlamaktadırlar. Dizi filmler aracılığıyla, zaten uyutulmuş Amerikan toplumunun düşünme standartlarına uygun olarak bütün kapitalist ülkelerde insanlar sürekli şok altında tutulmakta, toplumun kendi daha sonraki gelişmesinin şimdiki örneğini başka modellerde görmesi engellenmektedir.

● Kitle iletişim araçlarıyla yığınların duygu ve düşünceleri bombalanmakta, onların ilgi ve eğilimleri politika dışı uğraş alanlarına kaydırılmakta, oralarda yoğunlaştırılmaktadır. Futbol bu amaç için kullanılmakta, insan hayatında politik sorunlardan daha çok yer doldurması için herşey yapılmaktadır.

Yığınların dikkatlerinin çekildiği başka bir alan, hayatın magazin yanıdır. Kendini biraz kontrol edebilen insan kişiliğinin hicvetmeden geçemeyeceği bu gelişmeyi Türkiye'de en berrak şekliyle izlemek mümkündür.

● Kitleleri politika dışında tutmanın bir başka yöntemi ise, burjuva siyasal demokrasisinin bizzat kendisidir. Bu demokrasi türünde öyle bir noktaya varılmıştır ki, hakim sınıfların temsilcisi durumundaki siyasi hareketlerin, o da sadece lider kadroları aktif siyaset yapmakta, onlar dışında bütün toplum 4-5 yılda bir katıldığı genel seçimlerde bu değişmeyen mizanseni bir kere daha üretmekte, geriye kalan zamanda bu oyunu ilgiyle izleme isteğini dahi duymamaktadır. Kitlelerin seçimlere katılma oranı da kapitalist ülkelerde giderek düşmekte, meselâ ABD'de olduğu gibi, katılanların yarıdan bir fazlasının ama, toplumun 1/4'ünün onayı ile başkan olunabilmektedir. Bu demokrasiye heyecan unsurunu, hakim sınıfların kendi aralarında girdikleri, bazan kıyasıya geçen yarışma vermektedir ve bu, sanki bütün toplumun fiilen yaşadığı sınıf mücadelesinin siyasi ifadesiymiş gibi oluşmaktadır. Türkiye'de hatırlayalım CHP-DP ve CHP-AP kutuplaşması uzun yıllar yığınların bilincinde asıl siyasi kutuplaşma gibi kalabilmiştir.

Politikanın yığınlar açısından genel seçimlere indirgenmesi, onların fiilen politika dışında kalmaları anlamına gelir. Ancak bunun burjuvazi tarafından bir dizi tedbirle tamamlanması gerekir ki, hakim sınıfların amacına varılabilsin. Bu da, özellikle emekçi sınıfların kendi sınıfsal siyasi örgütlenmelerinin önüne yığınla engel çıkarılması demektir. En gelişkin kapitalist demokrasilerde bile –bazı ülkeler-

de görece farklılıklar ayrı tutulmalıdır– emekçi sınıf partileri yasal kovuşturmalardan devletin çıkardığı bir sürü engele ve hakim sınıfların, kitle iletişim araçlarının tekeline sahip olmaları avantajını kullanarak yaptıkları tahrifat ve aleyhte propagandaya –ki demagojik biçimde, emekçi sınıfların siyasi hareketlerine terörizm damgası hemen her yerde vurulmaktadır– kadar pekçok zorlukla boğuşmaktadırlar.

● Burjuva demokrasisi herşeye rağmen emekçi sınıfların örgütlü siyasi mücadele yürütme imkanlarına sahip bulundukları, yığınları politikaya çekmekte nispeten geniş imkan ve araçlara sahip olabilecekleri bir ortamdır. En kötü ihtimalle burjuva demokrasilerinde emekçi sınıfların siyasi hareketleri marjinal olarak kalsalar bile süreç içinde gelişmeye adaydırlar.

Hakim sınıfların demokrasi şeklindeki egemenlikleri, çoğu zaman bu kutsal saydıkları siyasi biçim altında ve ondan dolayı tehlikeye düşer. Böylesi durum demokrasiden uzaklaşma eğilimini hakim sınıflar için gündeme getirir. Baskı tedbirleri, yasaklama ve yer yer şiddet yoluyla, istenmeyen gelişmelerin önü alınmak istenir. Bu da olmazsa, faşist diktatörlük yoluyla hakim sınıflar kendi siyasi tekellerini kurmayı denerler. Faşizm tekelci burjuvazinin bir kesiminin, aynı zamanda kendi siyasi tekelini kurması ve öteki bütün toplum kesimlerine politikayı uyguladığı terörle "yasaklaması"dır. Türkiye'de 12 Eylül faşizmi politikayı 4 yıl boyunca herkese yasakladıktan sonra düzenlediği ilk seçime, faşizme destek olan üç partiden başkasını, meselâ değişik burjuva görüşleri savunan BTP, DYP, SODEP ve diğerlerini sokmamış, faşist siyasi tekeli korumuştur.

● "Kısır politik çekişmeler" sözü politikanın yadsınması gibi olumsuz bir sonucu göstermektedir ama burjuva politikacıları açısından da bir gerçeği yansıtmaktadır. Tümüyle soyut parti ve hükümet programlarıyla yıllar yılı kitlelerin beklentilerine seslenip somutta bunu başaramayan burjuva partilerinin hepsini aynı sepete koyup onlardan, ama başka politik alternatifler bulamadığı için de genel olarak siyasetten soğuyan halk kitlelerine "politikanın nankör bir meslek olduğu", "siyasetin bir bataklık olup" girenin çıkamadığı vb. gibi, uzaklaşmalarını pekiştiren destekler de verilir.

● Eğitim sistemi ve okullar kapitalist toplumda insanları politikaya yabancılaştırmanın bir vasıtası olarak kullanılır ve hayli etkin sonuçlara ulaşılır. Hemen herkesin bir ölçüde geçtiği bu eğitim sürecinden kalan izleri toplumsal yaşamda ve sınıf mücadelesinin gerçeği içinde ayıklamak her zaman kolay olmaz. Koyu bir milliyetçilik ve vatan sevgisi gibi burjuva ideolojik değerler, bütün insanlığın ve geleceğin ortak değerleriymiş gibi öğretilerek milyonlarca insan "düzen savunucuları" olarak şekillenirler. Asıl olanın bireysel mutluluk olduğu, bunun da bireyin tevekkül yeteneğine bağlı bulunduğu, bireysel yarışmada ortaya çıkan yeteneklere göre toplumsal hiyerarşinin "özgürce" oluştuğu ve nimetlerin bu temel üzerinde paylaşıldığı gibi düşünceler gençleri politikadan uzak tutmaya, politikayı "kârsız bir yatırım", politikacıyı ise bir "haris" olarak görmeye iter. Böylece öğrenci istatistiklerine "ilerde politikacı olmayı düşünüyorum", "şimdiden politikacıyım" diyenlerin binde bir bile yansımadığı bir noktaya ulaşılır.

● Yığınların politikleşmesini istemeyen hakim sınıfların çabaları günümüz toplumunda özellikle işçi sınıfını politikanın dışında tutmak amacı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Burjuva için bu nokta canalıcı bir sorun haline gelmiştir.

İşçi sınıfını politikanın dışında tutmanın kurumlaşmış kapitalist yöntemleri üç aşağı beş yukarı bellidir. İşçi aristokrasisinin en tepesini oluşturanlar için burjuva partilerinde ayrılan siyaset kontenjanları, işçi sınıfına bahşedilmiş politika imkanları sayılır. Böylece işçilerin kendi siyasi haklarını koruyabileceklerinin yolu açık tutulmuş olur! Ekonomik sorunlarının halli bakımındansa işçiler zaten sendikalarda ve toplusözleşmelerde sonuna kadar geniş imkanlara sahip bulunmaktadırlar. Öyleyse bu çerçeveden daha geniş siyasi imkanlar talep eden işçi sınıfı "başka maksatlar" gütmektedir.

Konuyu irdelemeye önümüzdeki sayımızda da devam edeceğiz.

HANGİ SOL?

(2. sayfadan devam)

halk güçlerinin gerçek temsilcileridirler. Her zaman söylediğimiz gibi, K.Evren herşeyi yasaklayabilir, ama *SINIF MÜCADELESİNİ* yasaklayamaz, solun siyasi mücadelesini önleyemez.

İlericilik adına solu sosyal demokrasiye indirgeyenler ise gün gelir gerçek solu bir anda karşılarında buluverirler. Bilimsel sosyalist güçlerin bölünmüşlüğü, ya da genel solun dağınıklığı nedeniyle solu görmezlikten gelenler, örneğin Ruhi Su'nun cenazesinde birdenbire şaşırıp kalırlar.

Ve mücadele ilerledikçe, onların yok saydıkları, küçümsedikleri sol nice kitle hareketlerine öncülük ederek, meydanı burjuva soluna terkedip köşesine çekilmiş olmadığını dost düşman herkese kanıtlayıverir.

Sol'un bugün nice kahırlar bahasına verdiği onurlu mücadeledeki tek bir çabanın bile boşa gitmediği ve gitmeyeceği, tüm bu çabaların yaratmakta olduğu birikimin günü gelince bütün ağırlığıyla kendisini ortaya koyacağı bilinmelidir. ●

YALANA DAYANAN REAGAN POLİTİKASI VE BİREYSEL TERÖR

(10. sayfadan devam)

makta, kapitalist dünyanın bütün ülkelerinde gerici yöntemlere de bir politik ilke olarak dayatılmaktadır. "Terörizme karşı işbirliği" adı altında devlet eliyle yürütülen terör ortaklaşa organize edilmektedir. Meselâ Ortadoğu'da terör hareketlerini İsrail, Amerika ve Türkiye-CIA-MİT-MOSSAD-(Eskiden SAVAK da vardı) birlikte tezgahlamaktadırlar. Bu terör, gerçekten terörist olan hareketlere karşı değil, sınıf mücadelesine ve bölgedeki ilerici hareketlere karşı kullanılmaktadır. Faşist K.Evren'in bu konudaki işbirliği çağrılarının en has müşterisi CIA ve İsrail terörizmidir. Politik duruma bağlı olarak bazan bir terörist provokasyon geniş çapta askeri güç kullanmaya ve daha büyük hedefleri vurmaya imkan hazırladığı için terör Amerikan çıkarlarının korunup kollanmasında vazgeçilemeyen araçlardan biri durumuna gelmiştir.

Sosyalist sistem ülkelerinin ve bütün dünyadaki barış hareketlerinin savunduğu güncel barış talebine sahip çıkıp güç katmak, bireysel terörizmin gayri ciddi varlığını çok aşan, bütün insanlar için yaşamsal olan bir görevdir. •

SOSYAL DEMOKRASİ VE BİLİMSEL SOSYALİZM

(6. sayfadan devam)

yalist sömürüden oluşmuş toplumsal zenginlikler yoktur. Dahası, ülke emperyalizme bağımlıysa –ki kural olarak böyledir– ülke emekçileri iki katlı sömürünün altında demektirler. İşçilerin böylesine ağır sömürü şartları içinde yaşadıkları ülkelerde işçi sınıfını kontrol altında tutacak genişlikte ve yaygınlıkta bir işçi aristokrasisinin oluşturulması veya yaratılması olası değildir. Çünkü aşırı sömürünün oluşturduğu sefalet üzerinde, kaderini burjuvaziye bağlayacak ölçüde kendisine pay aktarılan işçi aristokrasisi son derece iğreti durur ve işçilerin kitlesini kontrol altında tutmak hemen hemen imkansızdır. Kaldı ki sermaye birikiminde, emperyalist metropollerinkiyle ters doğrultudaki gelişme –emperyalist sömürünün ülkeden götürdüğü toplumsal zenginlikler– yoğun ve güçlü bir işçi aristokrasisini besleyebilecek fonların yaratılmasını imkânsız kılar.

Sosyal demokrasinin doğumuna kaynaklık eden ve maddi temelini oluşturan işçi aristokrasinin, kaderini burjuvaziye bağlamış olması, sosyal demokrat partilerin birer burjuva partileri oldukları yorumuna yol açmamalıdır. Çünkü bir sosyal demokrat parti sadece işçi aristokrasisinin gücü ve yaygınlığıyla varlığını koruyamaz. Hele hükümet olabilen sosyal demokrat patiler, işçilerin ağırlıklı çoğunluğunun desteğini sağlamaktadırlar ve bu desteği de korumaktadırlar. Bu olguda maddi temelin yanısıra sosyal ve politik faktörler de önemli rol oynamaktadır.

Ancak ne denli işçi orijinli ve işçi destekli olursa olsun sosyal demokrat partilerin hükümetlerinde işçiler, –reformlar sayesinde ne kadar çok hak elde ederlerse etsinler– sınıf olarak iktidara gelmemekte, toplumsal muhalefetteki yerlerini korumaktadırlar. Buna mukabil burjuvazi de toplumsal iktidar olma konumunu korumaktadır. Kısacası, sosyal demokrasi bir yanıyla burjuvazinin gücünü sınırlayan, öteki yanıyla onun varlığını güvence altına alan bir işçi hareketidir. Bilimsel sosyalistler açısından onun bu işçi niteliği asla yabana atılmaması gereken bir özelliktir. Çünkü onun bu maddi toplumsal temeli, yukarıda belirlediğimiz birinci yanının daha ileri götürülmesi ve etkinleştirilmesi, ikinci yanının ise törpülenmesi ve etkisiz hale getirilmesi için başlıca teminattır.

Burada bir parantez açarak, gelişkin kapitalist ülkelerde, tüketim toplumuna has iletişim araçlarıyla, beyin yıkama propagandalarıyla ve her türden yozluklarıyla sersemleştirilmiş pekçok işçinin liberal, hatta muhafazakâr partilere dahi oy verdikleri, bir partinin niteliğini belirleyen esas faktörün, onun kimlerden destek aldığı değil ideolojik formasyonu ve politik hattı olduğu, işçi desteğinin fazla abartılmaması gerektiği yolundaki "muhtemel" itirazlara değinmek yerinde olur.

Bir kere akıldan çıkarmamak gerekir ki, sosyal demokrat partilerin tutarlı, homojen bir ideolojileri ve buna paralel bir politikaları yoktur. Bu konuda tek tek sosyal demokrat partiler yek diğerlerinden farklı oldukları gibi aynı bir parti zaman içinde akıl almayacak zigzaglar çizer. Bunun da nedeni sosyal demokrat partilerin kendilerine biçtikleri "proletarya ile burjuvazi arasındaki dengeyi sağlama misyonu"dur. Ve denge baştan beri burjuvazi lehine bozuk olduğu için de, sosyal demokratlar işçi haklarını şu veya bu ölçüde savunmaktan geri durmamışlardır. İşte bu kapsam içinde işçilerden aldıkları destek, işçi sınıfıyla olan *ORGANİK* ilişkileri –bazı ülkelerde işçilerin ağırlıklı bölümünü bünyesinde toplayan sendikaların, kendi üyeleriyle birlikte, sosyal demokrat partinin doğrudan üyesi olması– onları diğer burjuva partilerinden köklü bir şekilde ayırır. Zaten sosyal demokratlar için, "bir ayakları burjuvazideyse öteki ayakları işçi sınıfındadır" derken kasdettiğimiz de budur. Sosyal demokratların bu niteliği, işçi sınıfının birliği ilkesinden hareket eden Marksist-Leninistler için kısa ve uzun vadeli politikalarının belirlenmesinde, asla gözardı edilmemesi gereken önemli bir faktördür.

(Devam edecek)

CENEVRE ZİRVESİ ÖNCESİ

(Arka sayfadan devam)

baçov, bir diğer yeni sayılabilecek girişimde daha bulunarak, Fransa ve İngiltere ile füzelerin karşılıklı azaltılması konusunda ikili görüşmelere hazır olduklarını açıkladı.

Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği'nin Cenevre öncesinde üzerinde hassas olarak durduğu konu, ABD'nin Yıldız Savaşları olarak bilinen "Stratejik Savunma İnsiyatifi" (SDI) adlı projesi. ABD silah tekellerince gelmiş geçmiş en büyük kâr fırsatı olarak değerlendirilen Yıldız Savaşları projesinden vazgeçmeye hiç de niyetli olmadığı görülen Reagan yönetimi ise, bu projeyi Cenevre'de tartışma konusu yapmaktan kaçınıyor. Sovyetler Birliği'nin silahsızlanma görüşmelerinde her hangi bir kalıcı anlaşmaya varılabilmesinin en önemli koşulu olarak gördüğü uzayın militarizasyonu planlarının sona erdirilmesi konusunda, ABD yönetimi, uzay silahları üretildikten sonra ancak bunların yerleştirilmesi gündeme geldiğinde bir "pazarlığa" oturabileceğini belirtmektedir.

ABD'nin Cenevre görüşmelerinden hemen önce, Eylül ayı başlarında SDI projesinin ilk adımı olarak nitelendirilen bir denemeyi gerçekleştirmesi, (F-15 uçaklarıyla uzayda ilk kez hedef gözeten bir füzesavar denemesi yapması) uzayın silahlandırılması yönündeki tehlikeli gidişi tırmandırmaya azimli olduğunu gösterdiği gibi, Beyaz Saray'ın Cenevre Zirvesi'ne yaklaşımını da gözler önüne sermiştir. Reagan yönetimi, dünya halklarının uluslararası yumuşama ve silahsızlanma yönünde umut verici gelişmeler beklediği Cenevre Zirvesi öncesinde, gerginliği artırıcı, anlaşma ve uzlaşma zeminini sabote edici bu küstahça füze denemesiyle, gerçek yüzünü ve niyetlerini bir daha açığa vurmuştur.

ABD'nin Cenevre'ye yapıcı ve olumlu bir sonuç için gitmeyeceği, Reagan'ın Birleşmiş Milletler'in kuruşulunun 40. yıldönümü vesilesiyle düzenlenen uluslararası toplantıda yaptığı konuşmada da apaçık görülmektedir. Reagan yaptığı bu konuşmada, güya bölgesel sorunların çözümü için Sovyetler Birliği'ne işbirliği önermektedir. Ama her nedense bu "bölgesel sorunlar", Afganistan, Kamboçya, Angola gibi, uzun yıllar süren kahırlı mücadelelerle emperyalizmin boyunduruğundan kurtulmuş, ama hâlâ emperyalizmin her türlü tasallutuna karşı koymak zorunda olan ülkelerle sınırlı! Reagan, dünya jandarmalığına soyunmuş ABD'nin bu ülkelerin içişlerine müdahalesi ve zorbalık yoluyla dünya aleme nizamat verme çabasının sonucunda doğan bu "bölgesel sorunlar"ın çözümlenmesinden bahsederken, yine her nedense, Grenada'dan, El Salvador'dan, diğer Latin Amerika ülkelerinden, Lübnan'dan veya Güney Afrika'dan ve daha nice gerçek "sorundan" söz etmek gereğini duymuyor. Reagan'ın bu önerisi, aslında dikkatleri dağıtmak, Cenevre görüşmelerini bir takım tâli konularla meşgul edip silahsızlanma sorununun geri plana itilmesini sağlamak niyetlerinin ürünüdür.

ABD'nin işi yokuşa sürme politikası, Cenevre'de gündeme getirmeye hazırlandığı malum "insan hakları sorunu"nda da sırıtmaktadır. Sovyet yöneticileri ise, toplantının Reagan yönetiminin soğuk savaşı tırmandırmak amacıyla kışkırttığı ve uydurduğu "insan hakları sorunu" ile ilgili şikâyet ve suçlamaların oluşturduğu bir kısır döngüye sokulmaması gerektiğini belirtiyorlar. Ancak Sovyet yöneticileri, eğer ABD böyle bir yola giderse, kendilerinin de suçlamaları cevaplamakla kalmayıp, insan haklarını gerçekten ihlal eden ABD'yi tek tek örnek ve belgeleriyle itham edeceklerini söylüyorlar. Sovyet yöneticileri, Beyaz Saray'ın insan hakları başta olmak üzere öne sürdüğü konularda ABD ve müttefikleriyle ilgili uzun bir şikâyet listesinin ellerinde hazır bulunduğunu, ama Sovyetler Birliği'nin tüm dünya halklarının barış ve güvenlik konusunda böylesine duyarlı olduğu bir sırada, Zirve toplantısını bu türden şikâyet listelerini tartışarak, karşılıklı ve hiçbir sonuç alınmayacak suçlamalarla geçirmek yerine, silahsızlanma yönünde somut kararlar almayı tercih edeceğini belirtiyorlar.

ABD yönetimi, uluslararası baskılar karşısında daha fazla dayanamayarak mecburen kabullendiği Cenevre Zirvesi'ni önemsiz göstermek ve amacından saptırmak için elinden geleni yapıyor. Bir Amerikalı gazetecinin deyişiyle, toplantıda "bale gruplarının karşılıklı ziyareti anlaşması" bile çıksa buna şükretmek gerekeceği inancını yaygınlaştırmaya çalışan Beyaz Saray, bu Zirve'yi kendi hesabına "kazasız belasız" atlatmanın yollarını aramaktadır. İşbaşına geçtiğinden beri uluslararası gerginliği kat be kat artıran, uzun yıllar süren sabırlı çalışmalar ve dünya halklarının mücadelesi sayesinde elde edilen detant kazanımlarını bir bir ortadan kaldıran Reagan yönetimi, Cenevre Zirvesi sonrasında bu sürecin tekrar geriye dönmemesi için, kendisi hiçbir tavize yanaşmazken Sovyetler Birliği'nin sürekli daha çok fedakârlıkta bulunmasını talep ediyor. Beyaz Saray'ın dünya halklarıyla alay edercesine sürdürdüğü bu uzlaşmaz politika geriletildiği ölçüde ve ancak bu sayede dünyamız rahat bir soluk alabilecektir. ●

Cenevre Zirvesi Öncesinde

AYLARDIR tüm dünya kamuoyunun dikkati, haklı olarak Cenevre buluşmasına çevrilmiş durumda. 19-20 Kasım tarihlerinde SBKP Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov ile ABD Devlet Başkanı Ronald Reagan arasında Cenevre'de yapılacak "Zirve Toplantısı" öncesinde, herkesin cevap bulmaya çalıştığı ortak soru şu: Acaba Cenevre Zirvesi nasıl sonuçlanacak? Belki bu soruyu, "insanlığın geleceğini tehdit eden kara bulutların dağıtılması yönünde Cenevre'de ümitvar bir adım atılabilecek mi?" şeklinde sormak da mümkündü. Ancak böylesi bir sorunun herkes için geçerliliği oldukça şüpheli. Çünkü, son birkaç aydaki gelişmelerin de bir kez daha gösterdiği gibi, en başta Beyaz Saray'ın böylesi bir kaygı duymadığı aşikâr. Sorunu açıklığa kavuşturabilmek için, herşeyden önce tarafların –Sovyetler Birliği ve ABD'nin– Zirve'ye yaklaşımlarının belirlenmesi gerekir.

Aslında Sovyetler Birliği'nin bu konudaki tutumu alabildiğine açık ve net: İki ülke arasında yıllardır ilk defa bu düzeyde gerçekleştirilecek görüşmelerin boşa harcanmaması ve bu tarihi fırsatın mutlaka olumlu yönde atılacak somut adımlarla en verimli şekilde değerlendirilmesi gereği ve isteği, Sovyet yöneticilerince defalarca dile getirildi. Sovyetler Birliği uluslararası ilişkilerde belirleyici konuma sahip iki ülkenin, kendi halklarına ve tüm dünya halklarına karşı taşıdıkları büyük sorumluluğun bilinciyle hareket etmeleri gerektiğini vurgulayarak; Cenevre görüşmelerinde günümüzün en hayati ve ivedi nitelikteki sorunu olan nükleer savaş tehdidinin önlenmesi yolunda mesafe katedilmesini, hiç değilse temel sorunların çözümü için ortak bir yaklaşım belirlenmesini istemektedir. Sovyetler Birliği, bu isteğinin sırf lâfta kalmadığını birbiri peşisıra attığı esnek ve yapıcı adımlarla tüm dünya halklarının gözünde ispatlamıştır.

Sovyetler Birliği, hiçbir zaman nükleer silaha ilk başvuran ülke olmayacağını Haziran 1982'de resmen açıklamıştı. 1983'ün Ağustos'unda ise, uzaya ilk defa uydu imha silahları yerleştiren ülke olmayacağını bildiren Sovyetler Birliği, 1984 yılının Nisan ayında da, Avrupa'daki topraklarına yeni orta menzilli füzeler yerleştirmeyeceğini açıklamıştı. Son olarak içinde bulunduğumuz yılın Ağustos'unda Sovyetler Birliği, hatırlanacağı gibi bir moratoryumla tüm nükleer denemeleri tek taraflı olarak durdurduğunu bildirmişti. Sovyetler Birliği'nin, tüm bu tek taraflı olumlu girişimleri, ABD tarafından reddedilmiş ve sadece propagandaya dönük davranışlar diye gösterilmeye çalışılmıştı. Oysa ABD, Time dergisindeki mülakatta Gorbaçov'un haklı olarak belirttiği gibi, mukabil bir "propaganda"ya hiç mi hiç yanaşmadı. Sovyetler Birliği'nin somut taahhütlerinin karşılığında, benzeri taahhütler altına girmeyi hiçbir zaman kabul etmedi. Eğer Sovyetler Birliği gibi ABD de, dünya barışının korunması, gerginliğin azaltılması, silahlanma yarışının frenlenmesi doğrultusunda "propaganda"ya girişseydi, yani somut adımlar atmış olsaydı, dünyamız herhalde bugünkü vahim iklimde yaşıyor olmazdı.

Gorbaçov, Ekim ayı başlarında Fransa'ya yaptığı resmi ziyaret sırasında, Zirve öncesindeki somut önerilerini yeniden birlikte bir kez daha uluslararası kamuoyuna açıkladı. SBKP Genel Sekreteri, ABD'ye uzaya yerleştirilecek tüm saldırı silahlarının yasaklanması önerisiyle birlikte, uzun menzilli füzelerin karşılıklı olarak yüzde 50 oranında azaltılmasını önerdiklerini Fransız Parlamentosunda yaptığı konuşmada açıkladı. Öte yandan, Avrupa'daki orta menzilli füzelerin azaltılmasıyla ilgili görüşmelere hemen başlanabileceğini ve bunu uzayın silahlardan arındırılması ve stratejik silahların azaltılmasıyla ilgili görüşmelerden bağımsız olarak derhal imzalamaya hazır olduklarını açıklayan Gorbaçov, Sovyetler Birliği'nin Cenevre öncesinde nasıl esnek ve yapıcı bir politika izlediğini de göstermiş oldu. Gorbaçov ayrıca, ilan ettikleri moratoryumdan sonra, belirtilen miktarı aşan füzeleri başka yere yerleştirmeyerek, söküp imha ettiklerini ve ülkesinin Avrupa topraklarındaki füzelerin 1970 seviyesinin de altına inmiş olduğunu belirtti. Avrupa'da nükleer silahlardan arındırılmış bir bölge oluşturulması teklifini desteklediklerini yeniden hatırlatan Gor-

(Devamı 15. sayfada)

kitle YAZIŞMA ADRESİ: Postfach 10 16 34, 41 Duisburg 1 – F.Almanya, Fiyatı: 50 T.L